

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling for lærer- og naturvitenskapsutdanning

Marie Emblem Bergsjø

Bacheloroppgave

Oppgaveform B – Datamateriale fra praksisfelt som empiri

Personalets arbeid med oppstart og tilvenning med de yngste barna i barnehagen

Care givers work with start-up and adaption with the youngest
children in the kindergarden

Barnehagelærerutdanning (BLU)

2016

Samtykker til utlån hos høyskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet i forbindelse med barnehagelærerutdanningen på Høgskolen i Hedmark. Etter å ha fullført denne studien om tilvenning av småbarn i barnehagen sitter jeg igjen med utrolig mye kunnskap på dette området. Det har vært spennende å kunne fordype seg i ett bestemt tema som man synes er svært interessant. Tilvenningsprosessen som er generelt lite forsket på, har for meg blitt svært viktig. Jeg har lest mye teori og innhentet empiri om temaet, og sett sammenhenger mellom disse. Dette er noe jeg kan ta med meg videre som pedagogisk leder i barnehage, og bruke for å skape gode, trygge tilvenningsperioder for små barn – og formidle viktigheten av det.

Det er flere som har hjulpet meg og vært viktige støttespillere for meg under mitt arbeid med denne bacheloroppgaven. Først og fremst vil jeg takke barnehagen som har hjulpet meg på veien, og vært en viktig brikke i min bachelorskriving. Takk for at jeg har fått høre om deres meninger, tanker og arbeidsmåter rundt tilvenningsprosessen.

En stor takk skal og sendes til veilederen min, Camilla Helén Ødegården Aanstad. Det har vært fantastisk å ha deg som veileder. Du har hjulpet meg på så mange måter, og alltid hatt gode svar på mine spørsmål.

Til slutt vil jeg takke min familie, kjæreste, venner og medstudenter for god hjelp, støtte og kloke ord gjennom både tre års studietid, og ikke minst dette siste halvåret med bachelorskriving.

Hamar, 15. mai 2016

Marie Emblem Bergsjø

Sammendrag

Denne oppgaven baserer seg på problemstillingen: ”*På hvilke måter arbeider personalet med oppstart og tilvenning hos de yngste barna i barnehagen?*”

Formålet med oppgaven er å få innsikt i hvordan en tilvenningsperiode kan gjennomføres i barnehagen. Teoridelen av denne oppgaven består av teori om tilvenning, tilknytning og voksen–barn-relasjonen. Jeg tar utgangspunkt i John Bowlbys forskning og forståelse av tilknytning. Jeg valgte å gjennomføre et fokusgruppeintervju med en småbarnsavdeling i én barnehage. Svarene jeg får i intervjuet blir i oppgaven knyttet opp mot relevant teori og forskning. Det kommer frem flere viktige funn, både i forhold til tilvenning, de strukturelle rammene, foreldrene, barnet og relasjonsbygging. Kompetente og sensitive voksne som har evne til å lese hvert enkelt barn, og forstår at hvert enkelt barn har individuelle behov kommer frem som viktig.

Summary

This thesis is based on the issue: "In which ways do caregivers work with start-up and adaption with the youngest children in the kindergarden?"

The goal of this thesis is to gain insight of how a period of adaption is implemented in kindergarden. The theoretical part of this thesis consist of theories about adaption, affiliation, and the relationship between children and adults. I base my thesis on John Bowlby's research and understanding of affiliation. I chose to do a focus group interview with a toddler group of one kindergarden. The answers collected from the interview will be attached to relevant theories and research. There are important findings in relations to adaption, the structural frames, the parents, the children, and relationship building. One of the most important findings, is that kindergardens need competent and sensitive adults with the ability to read each child individually, and who understands the needs of each individual child.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Summary	5
Innhold	6
1.0 Innledning	8
1.1 Presentasjon av tema	8
1.2 Problemstilling	9
1.3 Begrepsforklaring	9
1.4 Forskningsgjennomgang	10
1.5 Oppbygging av oppgaven	10
2.0 Teori	12
2.1 Tilvenning	12
2.1.1 Foreldrene	13
2.1.2 Tre dager	13
2.2 Tilknytning og tilknytningsteori	14
2.2.1 Trygg og utrygg tilknytning	15
2.2.2 Primærkontakt	16
2.3 Voksen–barn-relasjonen	17
3.0 Metodologi og metode	18
3.1 Valg av metode	18
3.2 Vitenskapsteori	18
3.3 Intervju som metode	19
3.3.1 Valg av informanter	20
3.3.2 Transkribering	20
3.4 Kritikk til metode	21
3.5 Etske hensyn	21
4.0 Analyse og drøfting	23
4.1 Tilvenning	23

4.2	Strukurelle rammer	24
4.2.1	Tre dager	25
4.3	Primærkontakt	26
4.4	Barnet	27
4.5	Relasjonsbygging	28
4.6	Foreldrene.....	29
5.0	Sammenfattende oppsummering.....	31
6.0	Avslutning.....	32
6.1	Veien videre	32
7.0	Litteraturliste.....	34
Vedlegg 1	37	
Intervjuguide	37	
Vedlegg 2	38	
Forespørsel om deltakelse – informert samtykke	38	
Vedlegg 3	40	
Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2016 – følgeskriv	40	

1.0 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Bakgrunn for valg av temaet tilvenning er inspirert av praksis jeg har hatt i løpet av disse tre årene ved Høgskolen i Hedmark, og fordypningen jeg hadde høsten 2015, ”Mangfold i barnehagen”. Etersom jeg ikke har jobbet fast i barnehage før, har jeg aldri opplevd en hel tilvenningsfase i barnehagen. Etter tidsperioden jeg var i praksis på en småbarnsavdeling med aldersgruppen 0–3 år, fikk jeg en spesiell interesse for denne aldersgruppen.

Undervisningen om tilvenning og tilknytning påvirket meg også, og jeg ble bevisst hvor viktig dette er for barn i barnehagen. Jeg fikk også en påminnelse om at om bare et halvt år blir det min jobb som pedagogisk leder å ta imot og møte barn i en tilvenningsperiode.

Tilvenningsfasen i barnehagen er generelt lite forsket på, men det er svært aktuelt med tanke på at barn som begynner i barnehagen, er i en tidligere alder enn før (Drugli, 2014). I dag går litt over 80 % av norske barn i alderen 1– 2 år i barnehage (Statistisk Sentralbyrå (SSB), 2016). Et godt grunnlag og en god tilvenningsperiode er derfor svært viktig (Drugli, 2014). En tilvenningsfase i barnehagen spiller inn på barnets barnehagehverdag og resten av barnets liv, dermed er kunnskap om de minste svært viktig for alle som arbeider i barnehage (Broberg, Hagstöm & Broberg, 2014; Drugli, 2014). Flere teoretikere benytter seg av tilknytningsteori for å kunne si noe om kvaliteten på relasjoner mellom omsorgsgivere og barn (Drugli, 2014; Hart & Schwartz, 2009). Jeg ser at tilknytningsteorien er svært sentral for å forstå de emosjonelle behovene hos små barn, og derfor viktig i forbindelse med tilvenningsprosessen.

Formålet med denne studien er et ønske om å få innsikt i og tilegne meg kunnskap om hvordan man kan legge til rette for tilvenning hos de yngste barna i barnehagen. Her er det mye som er med og påvirker. I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver¹ (2013) står det at ”En av barnehagens viktigste oppgaver er å gi barna omsorg og nærhet og legge forholdene til rette for allsidig utvikling” (Kunnskapsdepartementet (KD), 2013, s.21). Det står og at ”Foreldre og barnehagens personale har et felles ansvar for barns trivsel og

¹ Heretter omtalt som rammeplanen

utvikling” (KD, 2013, s. 20). Sammen med foreldrene har barnehagepersonalet en viktig oppgave med å sørge for trygghet, trivsel, omsorg og nærhet. Barnehage og barnets hjem utgjør til sammen helheten i livet deres (Drugli, 2014).

1.2 Problemstilling

Denne bacheloroppgaven har problemstillingen:

”På hvilke måter arbeider personalet med oppstart og tilvenning hos de yngste barna i barnehagen?”

1.3 Begrepsforklaring

Hensikten med dette underkapittelet er å vise leseren hva jeg legger i enkelte begreper jeg bruker videre i skriveingen. Et av de mest sentrale begrepene jeg bruker i problemstilling og oppgaven generelt, er *tilvenning*. Slik jeg ser det, er tilvenning den første tiden i barnehagen, og den overgangen barna opplever når de begynner i barnehagen for aller første gang (Abrahamsen, 2013; Drugli, 2014). Det er ulike meninger om hvor lang en tilvenningsfase er, og den er svært individuell for hvert barn. Det er derfor vanskelig å si nøyaktig hvor lenge en tilvenningsperiode varer. I denne oppgaven vil jeg legge hovedvekt på de første dagene med tilvenning, men vil også beskrive tiden etter dette, siden jeg selv ser på en tilvenningsperiode som lengere. Jeg mener at det tar mer enn tre dager for et barn å bli trygt på et helt nytt sted.

Jeg har valgt å bruke begrepet ”de yngste barna” i problemstillingen, og bruker også dette i teksten sammen med begrepet småbarn, som omhandler barn omkring ettårsalderen. Dette er den aldersgruppen jeg har valgt å begrense problemstillingen med – for å fokusere på tilvenningen når de begynner i barnehagen. Dette er også alderen da de fleste barna begynner i barnehagen (SSB, 2016).

1.4 Forskningsgjennomgang

Min bacheloroppgave blir gjort på grunnlag av allerede eksisterende forskning. Jeg har brukt søkeprogrammene Google, Google Scholar og Oria for å finne frem til ulik litteratur og forskning. Jeg har brukt ulike søkeord og kombinasjoner av blant annet disse søkeordene: ”tilvenning”, ”tilknytning”, ”barnehage”, ”relasjoner”, ”foreldresamarbeid”, ”Bowlby” og ”småbarn”. Videre gir jeg her et forskningsresyme med de mest fremtredende forskninger i sammenheng med min oppgave.

Ifølge Borg, Kristiansen & Backe-Hansen (2008) er forskning på de yngste barna i barnehagen blitt mer omfattende de siste årene. Dette knyttes til at det er flere og flere barn under 3 år som går i barnehagen (SSB, 2016).

Det er utgitt både artikler, antologier og doktoravhandlinger om de minste (Bjørnstad & Samuelsson, 2012). Her skrives det blant annet om kvalitet og innhold i barnehagen, kjønn og likestilling, medvirkning og småbarns sosiale liv i barnehagen (Borg et al., 2008). Berit Bae (2004) har i sin doktoravhandling skrevet om relasjoner og dialoger mellom barn og voksne.

Det nye danske prosjektet kalt ”Barnet i Centrum” er et handlings- og læringsprosjekt om tilvenning (Broström, Hansen, Jensen & Svinth, 2016). Her hevder de at vi må starte tilvenningen hele fire til fem måneder før barnet skal begynne i barnehagen (Broström et al., 2016; Schultz, 2016). Målet med forskningsprosjektet ”Barnet i centrum” er å finne en god metode som gjør at barnet får en god overgang fra hjem til barnehage. 350 danske barnehager var med og deltok i dette prosjektet.

1.5 Oppbygging av oppgaven

Kapittel 2 handler om fagteori og forskning. Jeg gjør først rede for begrepet tilvenning, hvor jeg bruker teorier og fagstoff fra blant annet May Britt Drugli, Malin Broberg, Birgithe Hagstöm & Anders Broberg og Gerd Abrahamsen. Videre skriver jeg om foreldresamarbeid og ”tre dager”, før jeg skriver om tilknytning med vekt på John Bowlbys teori. Til slutt skriver jeg om voksen–barn-relasjonen.

Kapittel 3 handler om de metodiske valgene jeg har gjort i forbindelse med innhenting av empiri. Her har jeg valgt kvalitativ metode, med fokusgruppeintervju som form for innhenting. Jeg beskriver også kritikk til metode, samt etiske refleksjoner rundt denne.

Kapittel 4 består av analyse og drøfting av empiri jeg innhentet med intervju. Her kategoriserer jeg det i seks funn og drøfter funnene opp mot relevant teori og tidligere forskning.

Kapittel 5 har jeg valgt å ha som en sammenfattende oppsummering. Dette for å samle de viktigste trådene fra kapittel 4 og drøfte funnene mine opp mot hverandre.

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven gjør jeg rede for teori som er relevant for mitt tema. Her har jeg valgt å dele inn i tre hovedkategorier: tilvenning, tilknytning og voksen–barn-relasjonen. Jeg ser tilknytningsteori som svært relevant for tilvenning, og har i hovedsak valgt å ta utgangspunkt i John Bowlby.

2.1 Tilvenning

Det er ingen fasit eller fastsatt rutine for hvordan tilvenning skal gjøres, men det er ulike elementer som er med og påvirker barns tilvenningsprosess. May Britt Drugli² (2014) skriver at barnehageutbyggingen som har skjedd i Norge de siste årene, har ført til flere barnehageplasser, også for de yngste. For at de aller yngste barna skal ha det bra og føle trygghet, må barnehagen rette fokuset tydelig også mot småbarnspedagogikk. Barnehage og hjem vil for små barn sammen utgjøre helheten i livet deres, og skal sammen gi barnet det best mulige utviklingsgrunnlaget i løpet av barnehagetiden (Drugli, 2014). De ansatte må inneha kompetanse om småbarns behov, og legge til rette for deres trygghetsfølelse. Dette er svært nødvendig med tanke på at flere barn begynner i barnehagen i tidligere alder enn før.

Den første tiden i barnehagen er en betydningsfull tid for et barn. Både for deres videre tid i barnehagen, og for deres utvikling, lek og læring (Broberg et al., 2014). Gerd Abrahamsen (2013) skriver at alle overganger er vanskelige. Dette fordi det er en avslutning på én ting og starten på noe nytt. Når et barn begynner i barnehagen, er det som regel barnets første store overgang. Dette betyr at det er slutt på spedbarnsalderen og hjemmetilværelse med kun mor og/eller far å forholde seg til. Barnet skal ut i en ny verden. Her er det nye voksne og barn det skal forholde seg til, noe som kan være en utfordring for noen (Broberg et al., 2014). For de aller yngste barna er separasjon fra foreldrene spesielt vanskelig (Drugli, 2014). Her trengs det trygge og støttende voksne i barnehagen, som ser barna, og legger til rette for en trygg hverdag. Hvert barn er forskjellig. De reagerer ulik, og viser reaksjonene sine på

² May Britt Drugli, professor i pedagogikk ved NTNU.

forskjellige måter. Tilvenningsfasen i barnehagen kan gå uten store problemer, men det kan også være ustoppelige tårer og skrik.

2.1.1 Foreldrene

Overgangen fra hjem til barnehage gjelder ikke bare barnet som skal begynne i barnehagen, men også foreldrene og de barnehageansatte (Abrahamsen, 2013). Det kan være vanskelig for foreldrene å forlate barnet alene med noen de akkurat har møtt, selv om de kanskje vet at de er i trygge hender. Samarbeid og god kommunikasjon mellom personalet og foreldrene er derfor veldig viktig, med tanke på at barnet nå befinner seg på to ”oppvekstarenaer” (Drugli, 2014). Det er foreldrene og de ansatte som felles har ansvaret for at hverdagen til barnet henger sammen. Dette forankres også i rammeplanen: ”Foreldre og barnehagens personale har et felles ansvar for barns trivsel og utvikling” (KD, 2013, s. 20). Foreldrenes kjemi med barnehagen, og om de føler det er trygt å levere barnet sitt der, påvirker også hva barnet føler (Drugli, 2014). Drar foreldrene fra barnehagen med en utrygg følelse, kan dette virke inn på barnets følelse av trygghet. Enkelte foreldre må kanskje bare bite tennene sammen og gå ut med et smil, selv om det kanskje kan være veldig vanskelig å gå.

2.1.2 Tre dager

Tilvenningsprosessen utføres på ulike måter i forskjellige barnehager, men de fleste arbeidsplasser gir tre dager permisjon med lønn til foreldre for tilvenning av egne barn i barnehagen (Sandgrind, 2015). Denne modellen med tre dager hevder blant annet Drugli (2014) at ikke er nok. Barn reagerer forskjellig, og noen trenger mer tid enn andre til tilvenning i barnehagen. Spesielt for de yngste barna kan det ta lengre tid (Drugli, 2014). Om tilknytning og trygghet kommer etter tre dager, er et spørsmål som må vurderes. Barnehagehverdagen betyr en overgang til en ny hverdag, hvor barna ikke vet hva som skjer, og om foreldrene deres kommer tilbake igjen. Perioden hjemme med foreldrene blir avsluttet, og det kan gi en utrygghet hos barnet.

2.2 Tilknytning og tilknytningsteori

Barnehagen har generelt fått mer oppmerksomhet de siste årene, og interessen for tilknytningsteori øker også (Hart & Schwartz, 2009). Tilknytningsteori omhandler det psykologiske båndet mellom barn og deres primære omsorgspersoner. John Bowlby er tilknytningsteoriens opphavsmann. Hans teori om tilknytning tar i utgangspunktet for seg mor–barn-relasjonen (Cassidy, 2008). Han hevder at tilknytning er ”et medfødt atferdssystem som regulerer barnets atferd i samspill med omsorgspersonen, og hvor den voksne med sin mer integrerte og modne struktur stabiliserer barnet og gir det en beskyttelse som øker dets overlevelsesmuligheter” (Hart & Schwartz, 2009, s. 65). Tilknytning er noe hvert barn blir født med, og den utvikles allerede fra de første leveårene.

Abrahamsen (2015) skriver at både Bowlbys og utviklingspsykologen Mary Ainsworths (som jeg kommer tilbake til i neste underkapittel) teorier blir kritisert. Spesielt Bowlby fikk mye kritikk for sin bruk av tilknytningsbegrepet, og teori om mor–barn-samspill. Det viser seg likevel i ettertid at hans forskning ble brakt videre, og har hatt stor betydning for arbeid med tilknytning. Med tanke på omfanget av denne oppgaven har jeg valgt å ikke gå videre på dette, men føler det viktig å ha nevnt at det finnes mer om det.

Bowlby skriver at trygghet er grunnlaget og utgangspunktet for at vi skal tørre å utforske og undersøke, og understreker hvor viktig det er at barna opplever trygg tilknytning fra tidlig alder (Cassidy, 2008; Hart & Schwartz, 2009). Broberg et al., skriver at ”For det lille barnet er balansen mellom nysgjerrighet, som driver barnet til å utforske verden, og trygghetssøken, som får barnet til å søke etter og holde seg i nærheten av tilknytningspersonen, svært viktig” (2014, s. 22). Barnehagen skal ikke erstatte foreldrene, men de blir en viktig brikke for barnet i hverdagen. Bowlby (1988) utviklet en teori om ”Secure base”, eller på norsk ”trygg base”. Dette er når tilknytningen er etablert og barnet søker tilknytningspersonen. ”Secure base” er et sentralt begrep innen tilknytningsteori. Her er barnet ute og utforsker, og etter litt kommer de tilbake til forelderen eller tilknytningspersonen i barnehagen for å ”lade”, og vite at de er der, i den trygge basen.

Flere teoretikere har de siste årene vært interessert i tilknytningsteorien (Hart & Schwartz, 2009). Det er blitt forsket mer på dette med tilknytning og tilknytningspersoner, og man ser at tilknytning handler om mer enn mor–barn relasjonen. Tilknytningsteori kan derfor

overføres til barnehagen, hvor det er snakk om tilknytning mellom barnet og personalgruppen (Hart & Schwartz, 2009).

Foreldrene er barnas primærtilknytningspersoner (Broberg et al., 2014). Når et barn begynner i barnehagen, er det viktig at det får i hvert fall én tilknytningsperson også der, som vil fungere som en sekundærtilknytningsperson. Dette fordi det oppstår følelsesmessige relasjoner mellom de ansatte og barn i barnehagen. De erfaringene barnet gjør i disse relasjonene, både i barnehagen og med foreldrene, har betydning for barnets totale utvikling (Broberg et al., 2014). Hvilken type tilknytning barnet er vant med hjemmefra, kan være med og påvirke den tilknyttingen barnet har til barnehagen.

2.2.1 Trygg og utrygg tilknytning

Videre fra Bowlbys teori om tilknytningsteori utviklet Mary Ainsworth en forskningsstrategi kalt "strange situation" (Cassidy, 2008). Dette for å kunne systematisere ulike tilknytningsrelasjoner. Kvaliteten på samspillet mellom barnet og omsorgsgiver avgjør hvilken type tilknytning det er snakk om. Ainsworth kategoriserer ulike tilknytningsmønstre i trygg og utrygg tilknytning (Broberg et al., 2014; Cassidy, 2008). Den utrygge tilknytningen er delt inn i ambivalent, unnvikende og desorganisert tilknytning. Kort forklart er forholdet mellom barnet og omsorgsgiver preget av at barnet ikke tør å utforske, er klengete eller unnvikende og "trenger ikke" forelderens trygge base. Et barn med trygg tilknytning vet at det har en trygg base å komme til for å få trøst og omsorg etter utforsking, og samspillet mellom det og omsorgsgiver er positivt.

Tilvenningsperioden i barnehagen har mye med tilknytning å gjøre (Broberg et al., 2014; Drugli, 2014). Hvilken type tilknytning barnet har med foreldrene, påvirker tilvenningen. Broberg et al., (2014) beskriver at det ofte er barn med trygg tilknytning som bruker lengst tid og er vanskeligere å tilvenne barnehagen. Dette fordi det bryter et bånd mellom barnet og forelderen, og barnet forventer ikke dette av sin omsorgsperson. Barna har i følge tilknytningsteorien en forventning om at foreldrene er til stedet, og alltid skal være deres trygge base (Broberg et al., 2014). Et barn med utrygg tilknytning har derimot ikke de samme erfaringene som et trygt tilknyttet barn, og forventer ikke den samme støtten og tryggheten fra foreldrene. Barnet kan derfor reagere med at det nesten ikke merker nærvær eller fravær av foreldrene, eller at det bli klengete eller engstelig. Det kan være vanskelig å

oppdage barn med utrygg tilknytning hvis de er stille eller ikke gjør så mye ut av seg. Som barnehageansatt har man et stort ansvar å få barn til å føle trygghet, i hvert fall i barnehagen.

2.2.2 Primærkontakt

Når et barn er ca. ni måneder, utvikler de en såkalt objektkonstans (Drugli, 2014). Foreldrene er trygghet for barnet, og før objektkonstansen er utviklet, skaper fravær av mor eller far utrygghet hos barnet. En god tilvenningsperiode er avgjørende for barnets videre tid i barnehagen (Drugli, 2014). Små barn har et begrenset antall personer de kan knytte seg til (Broberg et al., 2014). Selv om foreldrene er barnets viktigste tilknytningsperson, bør barnet ha minst én tilknytningsperson i barnehagen. Flere barnehager praktiserer derfor det som kalles primærkontakt, som vil si at de voksne skal ha særlig ansvar for ett eller flere barn i tilvenningsperioden. Ifølge Drugli (2014) ble det i 1990-årene innført en primærkontaktmodell, med den hensikten å sikre nære relasjoner mellom barnet som begynner i barnehagen, og personalet. Denne personen kan være trygghet for barnet, og en ”trygg base”, som barnet kan søke.

Primærkontaktordningen utføres ulikt i barnehager. Enkelte mener det er nødvendig og derfor anbefalt (Lind, 1990), mens andre kritiserer det og mener at det ikke trengs fordi det er ingen selvfølge at barnet får en god relasjon til den utvalgte voksne (Abrahamsen, 2015). Enkelte barnehager mener det er en selvfølge at det skal tas i bruk, mens andre ikke bruker det i det hele tatt.

Seperasjon fra foreldrene kan være tøft for et lite barn, og barnet er genetisk sett ment til å reagere negativt til denne seperasjonen (Drugli, 2015). Barnehageansatte har derfor en viktig jobb foran seg under tilvenningen. ”Fra barna kommer i barnehagen om morgenen til de går hjem om ettermiddagen, er pedagogene – i tillegg til at de har den spesifikke kompetansen de har – erstatningspersoner for foreldrene” (Broberg et al., 2014, s. 170). Det at barnet har én eller flere tilknytningspersoner tilstede i barnehagen, er viktig gjennom hele dagen. Bowlby (1988) legger stor vekt på omsorgspersonens tilgjengelighet (Abrahamsen, 1997). Det at omsorgspersonen/tilknytningspersonen er til stede både fysisk og psykisk. Det er viktig for barna at de tør å utforske og være nysgjerrige, men også vet at det er ”en trygg base” å finne tilbake til.

2.3 Voksen–barn-relasjonen

Relasjoner omhandler å være i et samspill eller forbindelse med noen (Drugli, 2014). En av de viktigste oppgavene til et barnehagepersonale er å skape en relasjon til hvert enkelt barn, og opptre som barnas samspillpartnere (Drugli, 2014). Dette er noen de skal være sammen med over lang tid, og det å ha gode relasjoner med de voksne er svært viktig for små barn. Nære og positive relasjoner mellom barn og voksne har stor betydning for et barns trivsel og positive utvikling (Pianta, 1999). Positive voksen–barn-relasjoner er også med på å motvirke negativ utvikling hos barnet, og øker personalets motivasjon og trivsel med barnet.

Hvert enkelt barn har individuelle behov, noe de voksne må møte (Drugli, 2014). Den voksne må også involvere seg i hele barnet. Dette må gjøres fra starten av, og man har en unik mulighet til å påvirke barnets positive utvikling allerede fra barnets første dag i barnehagen. Det å skape gode relasjoner med barn i barnehagen krever både kvalitet og kompetanse hos de voksne. De ansatte må være sensitive og fange opp barns signaler. Drugli (2014) skriver at sensitivitet innebærer respekt for barnets egenart, og den voksne må rette oppmerksomheten og nysgjerrigheten mot barnet. Når man ser barnet, må man og kunne fange opp deres ikke-verbale signaler, blant annet ved kroppsspråk, bevegelser, mimikk og lyder. I samspillet mellom den voksne og barnet må barnet også ha en bekreftelse på at den voksne har fanget opp signalet det gir, og den voksne bør gi responsen straks, tilpasset alder og funksjonsnivå. Dette gjør at samspillsprosessen er gjensidig.

Jeg har i dette kapitlet gjort rede for teori rundt begrepet tilvenning, og skrevet om tilknytning og voksen–barn-relasjonen. Dette er begreper som er med på å påvirke tilvenningsprosessen hos et barn. Videre skal jeg nå gå over til mine metodiske valg.

3.0 Metodologi og metode

I dette kapitlet legger jeg frem mine metodiske valg i oppgaven. Metodologi handler om hvilke refleksjoner man gjør seg i forhold til hvilke metoder, teorier samt kritiske perspektiver og etikk som skal gjennomføres og brukes (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2010; Redding-Jones, 2005). Jeg beskriver videre i kapitlet valg av metode, mitt vitenskapssyn, intervjuform og valg av informanter. Videre gjør jeg rede for transkriberings-prosessen, kritikk til min metode og etiske refleksjoner rundt metode.

3.1 Valg av metode

Metode er det redskapet vi bruker i møte med noe vi vil undersøke (Dalland, 2012). Det er vanlig å skille mellom to hovedgrupper av metoder: kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode. Kvantitativ metode viser til tendenser, og går på et bredere spekter. Kvalitativ gir dypere data, og et mindre spekter. For å få best mulig svar på problemstillingen og studere begrepet tilvenning har jeg valgt å benytte meg av kvalitativ metode. Johannesen et.al., (2010) skriver at man som regel benytter seg av kvalitativ metode når målet er å komme innpå personer i målgruppen som vi er interessert å vite noe om. Denne metoden studerer mennesket og menneskelige fenomener, og man har mulighet til å gå i dybden på akkurat det man vil ha svar på (Dalland, 2012). Jeg valgte å gjennomføre et kvalitativt forskningsintervju som metode. Dette fordi jeg ville finne ut *hvordan* personalet arbeider med tilvenning (Johansen, et al., 2010).

Jeg bruker både begrepet empiri og data. Ordet data innebærer noe som er gitt, mens empiri betyr forsøk eller prøve (Johannesen et al., 2010). Jeg skal gjøre en empirisk undersøkelse, som vil føre til data og så videre funn. Disse gir til sammen en representasjon av virkeligheter.

3.2 Vitenskapsteori

”Å være vitenskapelig er å være metodisk” (Dalland, 2012, s. 50). Vitenskapsteori handler om hvordan man tolker virkeligheten og kunnskap (Dalland, 2012). Sagberg (2014) skriver

at hva som er gyldig og relevant kunnskap må tenkes igjennom når man skriver en større oppgave. Jeg er inspirert av hermeneutikk, som kort sagt vil si fortolkning (Dalland, 2012; Sagberg, 2014). Hermeneutikken handler om å fortolke meningsfulle fenomener for å prøve å finne frem til en forståelse og mening. I min oppgave vil dette si at jeg tolker og forstår det informantene forteller.

3.3 Intervju som metode

Det er flere måter man kan velge å ha et intervju på. Jeg valgte å gjennomføre et fokusgruppeintervju (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette er en metode som gir mer og annerledes data, hvor man får flere personers meninger og erfaringer på en gang. Kvale og Brinkmann beskriver fokusgruppeintervju ved at "[d]et kjennetegnes av en ikke-styrende intervjustil, der det først og fremst er viktig å få frem mange forskjellige synspunkter om emnet som er i fokus for gruppen" (2015, s. 179).

Et fokusgruppeintervju består oftest av mellom seks og ti personer (Kvale og Brinkmann, 2015). Jeg valgte å ta det i den ene avdelingen i barnehagen, så det ble et intervju med fem personer. Fordelene med et slikt intervju slik jeg ser det, er at jeg får med innspillene til alle på avdelingen. Under en tilvenningsfase er hele avdelingen inkludert, ikke bare én ansatt. Her får jeg også med forskjellene fra utdannet barnehagelærer, barne- og ungdomsarbeider til assistent, noe som kan bringe frem ulike perspektiver. Når det ikke er en for stor gruppe, får man også høre mest mulig fra alle deltakerne, og det kan være lettere å få folk til å åpne seg mer i en slik gruppe.

Før jeg gjennomførte intervjuet, utarbeidet jeg en intervjuguide³ med spørsmålene jeg ønsket svar på. Jeg utformet også et brev/en kontrakt om informert samtykke, og informasjon fra Høgskolen i Hedmark⁴. Intervjuguiden fungerte som en mal for meg og skulle "lede" meg gjennom intervjuet. Jeg merket underveis at jeg løsrev meg mye fra den, men den var god å ha når praten stoppet opp. Det var også en god forberedelse for meg før intervjuet, både mentalt og faglig. Jeg sendte ikke intervjuguiden til informantene på forhånd, så de møtte

³ Se vedlegg 1

⁴ Se vedlegg 2 og 3

spørsmålene først under selve intervjuet. Dette kan ha påvirket resultatet. Selv om de visste hvilket tema vi skulle prate om, hadde de kanskje forberedt seg mer og hatt mer å si til hvert spørsmål hvis de hadde fått kjennskap til dem i forkant. Likevel synes jeg de hadde utfyllende svar, og samtalen gikk flytende.

Innsamling av data i undersøkelsen ble gjort ved lydopptak. Dette for å gi meg en mulighet til å være delaktig i intervjuet, uten at jeg konstant måtte skrive ned alt som ble sagt. Det bidrar også til at man ikke unnlater noen detaljer eller kommentarer (Dalland, 2012). Jeg informerte om dette til informantene og bekreftet at jeg er den eneste som ville komme til å høre på det, og at det vil bli slettet etter bruk.

Min rolle som intervjuer er viktig (Dalland, 2012). Jeg synes det er viktig å informere om hva jeg holder på med, hvorfor jeg gjør det, hva jeg vil bruke resultatene til, og informere om at jeg holder alt anonymt. Det er viktig at de forstår at jeg ikke er ute etter å bedømme eller vurdere, men å forstå. Dette forklarte jeg tydelig før jeg begynte intervjuet.

3.3.1 Valg av informanter

Da jeg skulle velge informanter, ville jeg intervjuer ansatte på en småbarnsavdeling med tanke på at det er tilvenning hos de yngste barna jeg har avgrenset undersøkelsen til. Jeg tok derfor en strategisk utvelgelse (Johannesen et al., 2010). Jeg valgte å ha intervjuet med en hel avdeling, med fem ansatte. Barnehagen jeg valgte som utgangspunkt for intervju, har jeg kjennskap og en relasjon til. Men med tanke på anonymisering går jeg ikke videre inn på denne relasjonen, men nevner det for å gjøre leseren oppmerksom på at jeg hadde en relasjon til den valgte barnehagen fra før av.

3.3.2 Transkribering

Jeg transkriberte intervjuet etter gjennomføring. Transkribere vil si å skrive ned ord for ord det som blir sagt under et intervju, og er en måte å bearbeide et intervju på (Dalland, 2012). Jeg erfarte dette som en tidkrevende prosess, men samtidig en fin måte å gjenoppleve intervjuet på. Jeg transkriberte dagene etter intervjuet var gjennomført. Da jeg transkriberte valgte jeg å skrive ned alt som ble sagt, både av meg som intervjuer og informantene. Jeg skrev ned de muntlige uttalelsene til informantene, og gjorde ingen endringer på dette. Jeg

skrev tegnet (...) der informantene brukte en lengre tenkepause. I forhold til analysearbeidet var dette viktig. Det viste meg blant annet om informantene var tydelige, usikre og/eller ga gjennomtenkte svar. Dette ser jeg i sammenheng med hermeneutikk, hvor jeg fortolker og forstår det informantene sier under intervjuet. Jeg gjorde under analysearbeidet mine egne tolkninger om hva som jeg synes var mest fremtredende.

3.4 Kritikk til metode

Ved at jeg benytter meg av kvalitativ metode er det viktig å undersøke de innsamlede dataenes validitet og reliabilitet (Johannesen et al., 2010). Innsamlet data er ikke virkeligheten, men representasjoner av virkeligheten. Spørsmålet her blir da om dataene som er samlet inn, er valide og relevante for fenomenet. Reliabilitet handler om hvorvidt de innsamlede data er pålitelige (Johannesen et al., 2010). Hvilke data som blir brukt, hvordan de samles inn og bearbeides, blir vurdert her. Dette er noe som må tas med i betraktning når man samler inn og analyserer data.

Med tanke på at jeg utførte et fokusgruppeintervju, kan min intervjurolle påvirke informantene, men de kan også bli påvirket av hverandre. Informantene kan ha ulike meninger, og kanskje en informant ikke vil dele sin egentlige mening fordi resten mener noe annet. Dette kan derfor påvirke hva de sier. Kanskje hadde de sagt noe annerledes om vi satt én til én. Min intervjurolle kan også påvirke hvilke svar jeg får, både hvordan jeg stiller spørsmålet, og hvordan jeg reagerer på svar.

3.5 Etiske hensyn

Det er flere forhold å ta hensyn til under en slik undersøkelse, og ett av dem er hensynet til dem man intervjuer. ”Når datamaterialet er anonymt, er det ikke mulig å knytte enkeltpersoner til opplysningene” (Dalland, 2012, s. 103). Informantene skal være anonyme, og taushetsplikten skal overholdes. Taushetsplikten innebærer at man ikke bringer videre opplysninger om informantene i undersøkelsen (Norsk senter for forskningsdata (NSD), 2016). For meg er det svært viktig at informantene føler at jeg respekter dem, og at de ikke

tror jeg vil bruke noe de sier, imot dem. Informantene var informert om at jeg ville ta i bruk lydopptaker.

Jeg har i dette kapitlet gjort rede for mitt vitenskapssyn og metodiske valg for oppgaven. Videre har jeg beskrevet hvordan jeg bruker kvalitativ metode og fokusgruppeintervju for å undersøke begrepet tilvenning. Ved å skrive om kritikk til metode får jeg frem at dette er representasjoner av virkeligheten, med tanke på at jeg skriver om én barnehages meninger og rutiner. I neste kapittel vil jeg ta for meg analyse og drøfting av mine funn.

4.0 Analyse og drøfting

I denne delen av oppgaven gjør jeg rede for mine empiriske funn og drøfter dem. Jeg har valgt å kategorisere mine funn, og dele dem opp i seks ulike kategorier: tilvenning, strukturelle rammer, primærkontakt, barnet, relasjonsbygging og foreldrene. Disse kategoriene kom frem da jeg leste gjennom transkriberingen, og trakk trådene sammen om hva informantene fortalte og beskrev. Jeg så sammenhenger, og plasserte dem i ulike kategorier. Jeg vil ta for meg ett og ett funn, hvor jeg skriver analyse av empiri og drøfter opp mot teori underveis. Jeg har valgt å presentere informantene uten navn og koder for å sikre deres anonymitet. Siden mine funn er basert på én barnehages tilvenningsprosess, er det viktig å presisere at dette ikke er en fasit eller ”svaret” på hvordan man får en best mulig tilvenningsprosess, men en måte å gjøre det på.

Problemstillingen til oppgaven: *På hvilke måter arbeider personalet med oppstart og tilvenning hos de yngste barna i barnehagen?”*

4.1 Tilvenning

Alle informantene på intervjuet var enige om at tilvenning først og fremst handler om at barnet skal bli kjent og trygt. Trygge på dem som voksne og på det nye stedet der de skal tilbringe mye av sin tid, nemlig barnehagen. En av informantene vektlegger at tilvenningen skal skje med foreldrene til stede, og sier: *”De har jo primæromsorgspersoner fra før i foreldrene sine, og vi kommer jo litt lenger ut i rekken. Vi blir jo i hvert fall sekundæromsorgspersoner og litt lenger ut kanskje enn det og.”* Slik jeg tolker det, mener de ansatte at det er viktig at barna blir trygge på dem, men det er også viktig å gjøre barna trygge på de andre barna på avdelingen, og hjelpe dem i lek. Dette kan vi se reflekteres i teorien og. Broberg et al. (2014) beskriver at tilvenningens tre formål er først og fremst å venne barnet til det nye miljøet, og de skal også få mulighet til å bli godt kjent med minst én pedagog, som skal fungere som en de kan søke til når foreldrene ikke er der. Videre skal barnet bli vant med å klare seg uten foreldrene tilstede, hvor man begynner rolig, med noen timer av gangen. Dette er altså i samsvar med mitt funn fra undersøkelsen. Barnet går fra det kjente, trygge hjemme til nye voksne, et nytt miljø og en helt annen hverdag.

Den første tiden forklarer informantene at tilvenningen gjennomføres med foreldrene til stede, men de bruker også tilvenningsperioden til å øve på å si ”hade” til foreldrene. De forklarer at de synes det er viktig at foreldrene ikke smyger seg ut av avdelingen når de ser at barnet er kommet i lek, men at de går bort og fysisk sier ”hade”. Dette beskriver Broberg et al. (2014) også, at å si tydelig ”hade” er svært viktig, fordi det skal være en klar overlevering mellom forelder og pedagog. Smyger forelderen seg forsiktig ut, vil til slutt barnet merke det og det kan oppstå tårer og skrik for at mor eller far ikke tok ordentlig farvel.

4.2 Strukturelle rammer

Strukturelle rammer i barnehagen kan være flere konkrete forhold av strukturell art (Kvistad & Søbstad, 2005). I denne oppgaven begrenser betydningen seg til de første dagene med oppstart og tilvenning i barnehagen. Barnehagen i min undersøkelse har et fast opplegg med rutiner de følger under tilvenningsperioden til barna. Dette går i hovedsak over tre dager. Informantene forklarer at det første møtet barna og foreldrene får med barnehagen, er på besøksdag, som de blir invitert til rett før sommerferien, en gang i juni. Da er de på besøk en times tid. En av informantene uttrykker at: *”Vi hilser på foreldrene og barna og tar oss god tid til å snakke med dem og få dem til å fortelle en del om seg og barnet sitt og viser dem litt rundt.”* Slik jeg tolker det, vektlegger de hvor viktig det er å ta seg god tid til å snakke med dem litt i fred og ro. De bruker også tid på å vise dem rundt i barnehagen, hvor de begynner inne på avdelingen og avslutter med å se utearealet. Denne timen ser de an barnets behov, og legger opp deretter. Denne barnehagen prøver å legge opp tiden slik at ikke alle kommer samtidig på besøksdagen, men hvert barn får en ”egen” time i løpet av dagen. De sender også med et skjema hjem til foreldrene. Dette skjemaet bruker de for å lære å kjenne barnet. I tillegg spør de mye muntlig allerede på besøksdagen. Den ene informanten forklarer at foreldrene skal blant annet svare på hva barnet liker: liker å leke med, liker å gjøre, spesielle sanger det liker, bruker barnet smokk, har det koseklut, har det noen spesielle rutiner osv. Dette er en del av det at de ansatte skal tilnærme seg både foreldrene og barnet på en forsiktig måte.

Broberg et al. (2014) skriver at mange ting er annerledes i barnehagen enn hjemme, men at for noen barn er å sove og spise i barnehagen det som er mest annerledes. Dette blant annet fordi man i barnehagen har andre hverdagsrutiner og vaner enn hjemme, og det er flere både

barn og voksne å forholde seg til. Når barnehagen får kjennskap til hva barnet liker og hvilke rutiner det har med seg hjemmefra, gir de de ansatte en mulighet til å kjenne barnet litt før hverdagen begynner for fullt.

4.2.1 Tre dager

Praktisering av tilvenning er noe ulikt i barnehager, men denne barnehagen har tre dager til disposisjon for tilvenning av et nytt barn. De forklarer at de har et skissert opplegg for de tre første dagene, og gjør individuelle avtaler deretter om de ser et behov for mer. Den første dagen er barnet i barnehagen sammen med foreldrene opptil ca. to timer, for å bli kjent og få informasjon. Her får de også et infoskriv om hvordan de tenker å legge opp de tre dagene. Den andre dagen begynner de å øve på å si ”hade” til foreldrene. Da er først foreldrene der en stund med barnet, og så sier barnet ”hade”. Så kommer foreldrene tilbake etter hvert, slik at barnet får positiv erfaring med at forelderen kommer tilbake. Den tredje dagen er barnet allerede en del alene. Her prøver de kanskje at barnet sover en liten stund i barnehagen, er med på måltid, osv. Og så kommer foreldrene tilbake etter en stund.

Det kommer frem litt forskjellige syn på hvor lenge tilvenningsperioden bør vare, men alle informantene er enige om at tre dager oftest er for lite. Noen synes det burde være fem dager, mens andre mente den burde strekke seg opp mot to uker. De forklarer at de understreker viktigheten av tilvenning til alle foreldrene, og peker på hvor viktig det er å sette av tid til tilvenning, og at det kan være behov for mer tid utover disse dagene. Slik jeg tolker det, er de uansett alle enige om at det burde strekke seg over mer enn tre dager. Den ene informanten beskriver: *”Når vi tenker ut i fra hva vi vet om tilknytning og det med relasjoner, så for de fleste barn så er det bedre å ha mer enn bare tre dager.”* De forklarer at det kan være lurt å for eksempel ha litt korte dager den første tiden, noe de også anbefaler foreldrene fra begynnelsen. De kommenterte også at man ikke bør dra på en ukes ferie rett etter tilvenningsperioden. De påstår ut fra erfaring, at det da må en ny tilvenningsperiode til.

Tilknytning er et viktig punkt under tilvenning. Informantene hevder ut ifra tilknytningsteori at *”(...) for de fleste barn så er det bedre å ha mer enn bare tre dager”*. De mener at tilknytning tar mer enn tre dager, og at tilvenningsperioden derfor burde strekke seg litt lenger. Det at barna blir trygge på de voksne og barnehagen, er det de jobber for den første tiden. Dette ser vi også i teorien at er viktig, blant annet Bowlby mener at trygghet er det

viktigste for at et barn skal tørre å utforske (Cassidy, 2008; Hart & Schwarts, 2009). Så det at barnet føler trygghet i barnehagen er ubeskrivelig viktig. I teorikapittelet beskrev jeg Bowlbys ”trygge base”, som handler om dette med trygge voksne – som barna kan søke til. I intervjuet kom begrepene ”trygg base” og at barnet må ”lades”. Dette er noe de ansatte virket svært bevisste på, og når et barn må ”lades”, ordnet de alltid et ledig fang. Trygghet og at den voksne er tilgjengelig er her svært viktig (Broberg et al., 2014). At barnet er bevisst på at om det skjer noe, så vil den voksne komme og hjelpe, og at barnet er trygg på den voksne den søker.

Broberg et al. (2014) skriver at mange små barn trenger mer enn tre dager for å bli kjent med personalet, og at det må vurderes individuelt for hvert barn. Noen barn blir trygge veldig fort og trenger få dager til tilvenning, mens andre bruker lengre tid, kanskje flere måneder før de er helt trygge. Her er teori og empiri veldig sammenfattende, både teorien og mine funn mener at tilvenningsperioden bør strekke seg lenger. Spørsmålet er da hvorfor det ikke er gjort noen endring på dette, slik at tilvenningen kan gå over en lengre periode. Dette kan vi se i den danske forskningen, ”Barnet i centrum”, hvor de begynner tilvenningen hele fem måneder i forveien (Broström et al., 2016). Da er barnet i barnehagen én time en dag i uken til det begynner i barnehagen. Barnet får da møte et mer kjent fjes over en lengre periode. Broström et al. (2016) skriver at det er flere faktorer som er vesentlige i pedagogikken for barn på 0–3 år, blant dette: at miljøet ikke skal være preget av stress, at det skal være omsorg, en tett følelsesmessig tilknytning, at pedagogen må ha kunnskap om lekens rolle for læring, og at barnehagen må reflektere over formål og felles mål. Jeg støtter meg til Broström et al. (2016).

4.3 Primærkontakt

Barnehagen i min undersøkelse bruker primærkontaktordningen, hvor hvert barn får en person som har et særlig ansvar for dette barnet i tilvenningsperioden. Et av spørsmålene mine handlet om hvordan dette gikk opp med tanke på ulike vakter/ferie, og da svarte de: ”*Vi ser an bemanning og sånn, slik at vi er sikre på at den er på jobb de første dagene. Vi legger jo til rette og bytter vakter slik at de skal møte det samme ansiktet da, de tre dagene.*” Slik jeg ser det er de veldig fleksible på dette. Alle de faste på avdelingen er primærkontakt for noen barn hver. De setter ikke inn en vikar, eller en som bare skal være der over en liten periode til å være primærkontakt fordi de vil ha noen som er faste – og kjenner avdelingen

og rutiner. De forklarer at det med primærkontakt er noe de selv merker er viktigst i starten av barnehagetiden til barnet. Etter hvert, når barna blir kjent med resten av de ansatte, søker de ikke lenger kun til primærkontakten sin. De ansatte sier at de merker det like godt på foreldrene, og forklarer litt lattermildt at *”hvis jeg er primærkontakt til en så kan de ikke gi en beskjed til en annen liksom, fordi det er meg de må prate med...”*. Men ettersom de har ulike vakter, møter barna ulike ansikter til tidligvakt og seinvakt etter hvert, så både barnet og foreldrene blir kjent med alle ganske tidlig.

Primærkontakt har klare forbindelser til tilknytningsteori (Broberg et al., 2014; Drugli, 2014). Det å skape en tilknytningsrelasjon krever mye tid og engasjement (Broberg et al., 2014). De som arbeider i barnehage, må ha kunnskap om at hvert barn ikke får hatt alle ansatte som tilknytningspersoner når barnet er så lite (Broberg et al., 2014). Derfor arbeider noen barnehager med det de kaller primærkontakt, noe denne barnehagen gjør. Barnehagen har en svært viktig jobb når det gjelder å være trygge rollemodeller for barnet, og skal fungere som trygge erstattere når foreldrene ikke er til stede. Et lite barn har et begrenset antatt personer de kan knytte seg til, og det at et barn får minst én tilknytningsperson i barnehagen er svært viktig for deres trygghetsfølelse (Broberg et al., 2014). Drugli og Undheim (2012) skriver at for et barn rundt ett år kan det sees på som et basisbehov å ha en tilknytningsperson. Det å ha minst én trygg tilknytningsperson både hjemme og i barnehagen, er derfor svært viktig.

4.4 Barnet

Da jeg spurte hva som er viktig for et småbarn når det begynner i barnehagen, svarte informantene: *”Et fang...”, ”sensitive voksne, som fanger opp signaler”, ”fange opp signaler, og kroppsspråk, ettersom de ikke har verbalt språk”, ”litt ro”, ”opplevelse av god kjemi og kontakt mellom forelder og den voksne i barnehagen”*. Slik jeg tolker det vektlegger informantene dette med at hvert barn er forskjellig, og har individuelle behov. De fokuserer på at barna først og fremst skal bli trygge, både på dem og barnehagen. De merker at selv med flere års erfaring er de bare blitt bedre og bedre til å lese barnet, og se barnet. De forklarer at de synes det er spesielt viktig den første tiden, det å følge barnets behov hele dagen. I starten er de også mye inne på avdelingen – for i hovedsak å bli kjent der før de beveger seg ut.

Det skjer mye med barna de første dagene i barnehagen, og de ansatte synes det er spennende å følge utviklingen. ”Så det er jo og noe vi ser på de tre dagene og at dem slipper seg mer, lenger og lenger unna. Det er jo og et godt signal på hvordan ungen føler seg.”

Barnet går kanskje fra å bare holde hånden eller sitte i fanget til mor eller far til få en rask utvikling, og begynner å utforske på egenhånd. De ansatte forklarer at når de ser på barnet at det synes det er litt skummelt, så holder de seg litt unna og prøver heller å nærme seg forsiktig, kanskje ved å nærme seg foreldrene først, da dette er med på å trygge barnet. Etter hvert som barnet blir tryggere, begynner det å utforske mer og mer. De ansatte forklarer at de ofte ser at barna begynner å utforske, også løper de tilbake til forelderen for å ”lades”, som de kaller det. De forklarer at dette er tydelige stadier de ser barnet går igjennom.

”Sensitive voksne, som fanger opp signaler”, vektlegger den ene informanten som en spesielt viktig del av tilvenningen. Dette kommer også frem som viktig hos Drugli, hvor hun beskriver sensitive voksne med at ”Dette betyr at den voksne ser hvor barnet har sin oppmerksomhet, og forstår eller forsøker å forstå hva barnet vil eller formidler” (2014, s. 90). Ettersom noen er rundt ett år, noen yngre, er det ikke alltid de har verbalt språk når de begynner i barnehagen. Det er svært viktig at de voksne ser hvert enkelt barn, er i stand til å tolke de ulike ikke-verbale tegn et barn gir, samt vet at hvert enkelt barn er unikt.

Et barn utvikler objektkonstans når det er ca. ni måneder, og før dette er det foreldrene som er tryggheten til barnet (Drugli, 2014). Drugli skriver og at ”små barn er nærmest genetisk programmert til å reagere negativt på separasjon fra foreldrene” (2014, s. 115). Alle barn er forskjellige, og reagerer forskjellig. Det å respektere deres forskjellige behov er derfor svært viktig. Ett barn er kanskje mer nysgjerrig og utforskende enn et annet som kanskje trenger litt mer støtte.

4.5 Relasjonsbygging

”Vi er jo tidlig ute med dette å bygge relasjoner både i forhold til ungen og til foreldrene og. Det er viktig i forhold til tilknytningen at de kommer godt ut fra start.” Dette med gode relasjoner fra start er noe de ansatte vektlegger som viktig for at barna skal føle seg trygge. Når de får gode relasjoner i barnehagen, knytter de det til et trygt sted, et sted de vil være.

Gode relasjoner fører til trygghet, og som Bowlby skriver, er trygghet grunnlaget og utgangspunktet for at vi skal tørre å utforske og undersøke (Cassidy, 2008). Pianta (1999) skriver at nære og positive relasjoner mellom den voksne og barnet har stor betydning for deres positive utvikling og trivsel. Det er altså med og motvirke en negativ utvikling hos barnet, og kan være med på å øke personalets motivasjon og trivsel med barnet (Drugli, 2014). Selv tror jeg at gode relasjoner mellom personalet og barnet, personalet og foreldrene og foreldrene og barnet alle er med på å påvirke barnets utvikling og trygghet. Som Drugli (2014) skriver, er en av de viktigste oppgavene til personalet å bygge relasjoner til hvert enkelt av barna på avdelingen. Selv om denne barnehagen praktiserer ordningen med primærkontakter, trenger barnet å ha relasjoner til resten av personalet i tillegg, siden primærkontakten ikke alltid vil være til stede. Det vil kanskje alltid være en voksen som barnet helst søker til, dersom vedkommende er tilstede. Likevel vil barnet fortsatt kunne søke trøst og støtte hos de andre voksne.

4.6 Foreldrene

Det er ikke bare barnet som skal føle seg trygt i barnehagen – foreldrene skal også føle seg trygge på at barnet deres har det bra der. Foreldrene er en svært viktig brikke i tilvenningsperioden. De som jobber i denne barnehagen, forteller fra erfaring at om foreldrene er trygge eller utrygge, smitter veldig lett over på barnet. Hvis forelderens syns det er veldig vanskelig å forlate barnet i barnehagen, og kanskje får tårer i øynene da, er det ikke sikkert barnet opplever det noe godt selv. De forklarer at dette er noe de merker spesielt med førstegangsforeldre, som ofte trenger litt mer informasjon og støtte. De forteller og at de prøver å forklare dette for foreldrene, at deres følelser blir overført til barnet. Barnehagen gjør også avtaler med foreldrene om at de kan ringe barnehagen, men at også barnehagen skal ringe til dem om det er noe. Dette har de opplevd som positivt, og foreldrene setter pris på at de ringer –for å si ifra at barnet har det bra, men også hvis det har oppstått problemer, eller barnet er utrøstelig.

Den ene informanten beskriver at en viktig del av tilvenningen er trygge foreldre, og sier det slik: ”*Dem skal gå ut av barnehagen med en følelse av at dette er bra, og vite at barnet deres er trygt.*” Dette støtter også teorien opp under. Abrahamsen (2013) mener at siden dette vanligvis er barnets første store overgang, kan det være tøft både for foreldrene og barnet.

Det er klart tilvenning er en stor påkjennelse for barnet, men dette kan være første gangen foreldrene overleverer barnet sitt til noen andre over lengre tid. Det kan derfor være en stor påkjenning for foreldrene også (Abrahamsen, 2013). Drugli (2014) skriver at jo mer positiv kontakt det er mellom foreldre og personalet, jo bedre blir forholdet mellom personalet og barnet. Om foreldrene er trygge, virker dette inn på barnet, og barnet føler trygghet (Drugli, 2014). Et godt samarbeid og god kjemi med foreldrene fra start er derfor nødvendig for barnets videre tid og trygghet i barnehagen.

Noe informantene gjentok flere ganger i løpet av intervjuet, var dette med at foreldrene må sette av tid. Tid til tilvenning. *”Men det er jo noen som tror da at når barnet begynner i barnehagen at de allerede første dagen ... bare kan reise igjen ...”* Alle barn er forskjellige, men alle trenger tid til å bli vant med en ny hverdag. Slik jeg tolker det, prøver de å fordele oppstartene, slik at ikke alle nye begynner 1. august, selv om det er det de har krav på. Informantene forklarer for foreldrene allerede på besøksdagen at dette er til barnets beste, men har også forståelse for at ikke alle har mulighet til å vente til senere. Det blir litt mer mulighet for én til én om kanskje to barn begynner samme dag, sammenlignet med at det er seks stykker.

Informantene fortetter at foreldrene er svært forskjellige, og noe de mener er viktig å vise forståelse for. De forklarer at noen foreldre er flinke til å spørre og grave når de lur på noe, mens andre er veldig forsiktige og kanskje redde for å stille spørsmål. Førstegangsførelde trenger også mer informasjon, og noen vet kanskje ikke så mye om det å ha et barn som skal begynne i barnehagen. Dette er noe de ansatte synes det er viktig å respektere, og de legger til rette for ekstra informasjon og veiledning der det trengs. Foreldrene blir en viktig del av tilvenningen (Drugli, 2014). Barnehagen blir en av barnets to ”oppvekstarenaer”, og et godt forhold til foreldrene er derfor avgjørende og er med og påvirker barnet.

I dette kapitlet har jeg gått igjennom mine funn og drøftet dem opp mot teori. I neste kapittel har jeg valgt å ha en sammenfattende oppsummering.

5.0 Sammenfattende oppsummering

Jeg har valgt å ha et eget kapittel med en sammenfattende oppsummering, hvor jeg trekker tråder fra analyse og drøftingskapittelet.

De ulike funnene i min undersøkelse kan alle være med på å påvirke oppstart og tilvenningsperioden til et barn. Det at personalet i en barnehage har kunnskap om småbarns behov for trygghet, har gode strukturelle rammer for tilvenning, samarbeid med foreldrene og er bevisste på viktigheten av relasjonsbygging, er alt nødvendig for å kunne påvirke et barns tilvenningsprosess i barnehagen (Abrahamsen, 2013; Broberg et al., 2014; Drugli, 2014).

Noe som stadig kommer frem under både intervjuet mitt og i teorien er ordet *tid* (Broberg et al., 2014; Drugli, 2014). Dette gjentar seg nesten i alle funnene, og er noe som stadig er med og påvirker en tilvenningsprosess. Trygghet og relasjonsbygging tar tid. Tre dager, det er ikke mye tid for et lite barn. Dette er normalt antall dager arbeidsgiver gir fri med lønn til et barns tilvenning, men om dette er nok kan diskuteres. Både teori og empiri er samstemte på dette og mener at det er for lite. Spørsmålet er da hvorfor det ikke blir gjort noe med. Foreldrene kan for eksempel bruke øvrige fridager eller feriedager ved behov for en lengre tilvenningsperiode, noe som kanskje hadde vært det beste for barnet.

Det er selvfølgelig ulike meninger om hvor lang en tilvenningsperiode er og skal være. Med begrunnelse i tilknytningsteori legger den nye stortingsmeldingen nå opp til at foreldrene er i barnehagen minimum fem dager ved oppstart, og mer ved behov (KD, 2016, s. 37). Grunnet at tilknytning tar mer enn tre dager. Dansk forskning operer med lengre tid enn oss her, hvis vi ser tilbake til forskningen ”Barnet i centrum”, hvor de begynner tilvenningen allerede fire–fem måneder før barnet skal begynne i barnehagen.

I innledningen siterte jeg fra rammeplanen, og velger å gjenta dette her: ”En av barnehagens viktigste oppgaver er å gi barna omsorg og nærhet og legge forholdene til rette for allsidig utvikling” (KD, 2013, s.21). Det at barnet får en god start og en trygg tilvenningsperiode, er med på å påvirke barnets utvikling (Drugli, 2014). Det å legge til rette for hvert barns individuelle behov, er en svært viktig jobb for alle barnehageansatte.

6.0 Avslutning

Jeg begynte denne oppgaven med å stille spørsmålet: ”På hvilke måter arbeider personalet med oppstart og tilvenning hos de yngste barna i barnehagen?” En undersøkelse som dette gir ikke noe fasitsvar på hvordan en tilvenningsperiode skal gjøres, men jeg har lagt frem hvordan én barnehage gjør det, og knyttet dette opp mot teori.

Jeg har gjennom denne studien sett at det er flere elementer som påvirker det å oppnå en god oppstart og tilvenningsperiode. Dette er barnets første store overgang, og det er en viktig overgang, både for barnet, foreldrene og barnehageansatte. Først og fremst trengs det kompetente voksne, som har kunnskap om småbarnspedagogikk, og hvilke behov et barn på omkring ett år har. Hvert barn har individuelle behov, noen trenger mer tid enn andre. Tilvenningsperioden er derfor individuell for hvert barn. Voksne som arbeider med småbarn må åpne for trygghet, vise sensitivitet og omsorg og skape gode relasjoner med barna. Dette er med på å gjøre tilvenningsprosessen til en positiv opplevelse for barnet.

Videre er foreldrene svært essensielle i tilvenningsperioden. Deres følelser og tanker påvirker barnet, og er foreldrene trygge og føler at barnet er trygt i barnehagen, påvirker dette barnet positivt. Dette er med på å bygge relasjoner. En god voksen–barn-relasjonen er avgjørende for et barns trygghet i barnehagen.

For meg, snart utdannet barnehagelærer på 21 år, som skal ut i barnehagelivet som pedagogisk leder i august, har dette vært en lærerik prosess. Jeg gleder meg til å ”prøve” en tilvenningsprosess på egenhånd, nå som jeg føler jeg har mer kunnskap om dette temaet.

6.1 Veien videre

Hvis jeg skulle arbeidet videre med denne oppgaven, eller omfanget til oppgaven var større, synes jeg det ville vært interessant å intervju foreldrene også. På den måten kunne jeg reflektert og analysert både hjemmefronten og fra den pedagogiske fronten. Et slikt intervju ville også gitt meg kunnskap om hva foreldrene mener om tilvenningsperioden. Det ville og vært interessant å observere en tilvenningsperiode. Dette ville kanskje gitt mer, og/eller

andre funn som kunne vært interessant å sammenligne med det jeg har funnet i denne prosessen.

7.0 Litteraturliste

- Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet*. Aurskog: Tano Aschehoug.
- Abrahamsen, G. (2013). En god start i barnehagen: toleranse for avskjed i tårer og tid til det nødvendige. I Haugen, S., Løkken, G. & Røthle, M. (Red.), *Småbarnspedagogikk: Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2. Utg.) (s. 69–84). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Abrahamsen, G. (2015). *Tilknytningsbaserte barnehager*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bae, B. (2004). *Dialoger mellom førskolelærer og barn: En beskrivende og fortolkende studie* (Doktoravhandling). Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultetet, Universitetet i Oslo.
- Bjørnstad, E. & Samuelsson, I. P. (2012). *Hva betyr livet i barnehagen for barn under 3 år?: En forskningsoversikt* (HIOA-rapport nr. 9/2012). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Borg, E., Kristiansen, I-H. & Backe-Hansen, E. (2008). *Kvalitet og innhold i norske barnehager: En kunnskapsoversikt* (NOVA Rapport nr. 6/08). Oslo: NOVA.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Cassidy, J. (2008). The nature of child's ties. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (s. 3–22). New York: The Guildford Press.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen: Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm.
- Drugli, M. B. & Undheim, A. M. (2012). Relationships between young children in full-time day care and their caregivers: a qualitative study of parental and caregiver

-
- perspectives. *Early Child Development and Care*. Vol. 182, 1155-1165. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Hart, S. og Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon: Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johannesen, A., Tufte, A. P. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Rev. utg.). Lokalisert på: http://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/rammeplan/rammeplan_bokmal_2011nett.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Tid for lek og læring: Bedre innhold i barnehagen*. (St.meld. nr. 19, 2015–2016). Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cae152ecc6f9450a819ae2a9896d7cf5/no/pdfs/stm201520160019000dddpdfs.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kvistad, K. & Søbstad, F. (2005). *Kvalitetsarbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Lind, L. (1990). *Forstå mig dog*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Norsk senter for forskningsdata. Personvernombudet for forskning. *Skole og barnehage*. Hentet 10.05.16, fra <http://www.nnorsksd.uib.no/personvern/forskningstemaer/barnehageskole.html>
- Pianta, R. (1999). *Enhancing relationships between children and teachers*. Washington DC: American Psychological Association.
- Redding-Jones, J. (2005). *What is research?: Methodological practices and new approaches*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sagberg, S. (2014). Vitenskapsteori for bachelorstudenter. I Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 25-50). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Sandgrind, S. D. (2015) Barnehage.no. *Tre dager med tilvenning er ikke tilstrekkelig*. Lokalisert på: <http://barnehage.no/pedagogikk/2015/08/-tre-dager-med-tilvenning-er-ikke-tilstrekkelig/>

Schultz, M. L. (2016). *Her er 6 gode tips til god tilvenning i barnehagen*. Utdanningsnytt. Lokalisert på: <https://www.utdanningsnytt.no/magasin/2016/februar/her-er-6-tips-til-god-tilvenning-i-barnehagen/>

Statistisk sentralbyrå. (2016) *Barnehager 2015, endelige tall*. Lokalisert på: <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-endelige>

Vedlegg 1

Intervjuguide

Spørsmål til fokusgruppeintervju:

Hva legger du/dere i begrepet tilvenning?

Hvordan fungerer tilvenningsprosessen i deres barnehage?

-> Hvorfor har dere valgt å gjøre det slik?

Hva er det viktigste for et småbarn som begynner i barnehagen?

Deltar alle ansatte i tilvenningsprosessen?

-> Arbeider dere med primærkontakter?

Hvilke tanker har dere rundt tilvenningsprosessene for de minste (1–2åringene) som begynner i barnehagen?

Hva legger du/dere i begrepet tilknytning?

Hvordan gjør dere det med foreldrene?

Hva gjør dere hvis et barn skriker hele tiden når foreldrene skal til å gå?

Hvis dere kunne velge helt fritt hvordan en tilvenningsperiode skulle foregå, hvordan ville den sett ut med tanke på personale og tid?

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse – informert samtykke

Bakgrunn og formål

Formålet med studien er å undersøke hvordan personalet arbeider med oppstart og tilvenning hos de yngste barna i barnehagen. Prosjektet er en del av en bachelorstudie i barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Hedmark, avdeling Hamar.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Datainnsamlingen skjer ved hjelp av et fokusgruppeintervju med en gruppe ansatte i en barnehage. Her vil det bli skrevet notater underveis, og også brukes lydopptak, som vil bli slettet etter gjennomhøring og renskrivning av svar. Notatene vil ikke inneholde personopplysninger eller andre opplysninger som gjør det mulig for andre å identifisere deltakerne. Det vil ikke foregå innsamling av personopplysninger som kan identifisere verken barn, foreldre, ansatte eller barnehage.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle opplysninger som kommer frem under intervjuet, blir behandlet konfidensielt, og forskeren har taushetsplikt. Underskrevet samtykkeerklæring blir oppbevart i et låst arkivskap som kun forskeren har tilgang til.

Deltakere og barnehage vil ikke kunne gjenkjennes i en publikasjon.

Oppgaven skal leveres og avsluttes innen 25. mai 2016. Notatene fra intervju blir oppbevart for eventuelt senere bruk i fagartikler eller videre forskningsarbeid. Kun forsker og veileder vil ha tilgang til dette.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alt der du er delaktig bli makulert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med bachelorstudent/forsker Marie Emblem Bergsjø, telefonnummer: 97 68 62 14, eller veileder ved Høgskolen i Hedmark, Camilla Aanstad, telefonnummer: 98 44 94 49

Studien er ikke meldepliktig til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, på grunn av anonym deltakelse og ingen innhenting av personopplysninger.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3

Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2016 – følgeskriv

Ifølge retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal bacheloroppgaven legges til det siste studieåret. Den skal være profesjonsrettet og bygge på kunnskap fra ett eller flere av kunnskapsområdene og/eller fordypingen. Arbeidet med bacheloroppgaven skal øve studenten i å planlegge og gjennomføre et sjølstendig arbeid i tråd med faglige og metodiske krav og forskningsetiske retningslinjer.

I forbindelse med studiet trenger våre studenter mulighet til å komme ut i barnehager eller andre institusjoner for å samle inn empirisk materiale til bacheloroppgaven. Dette innebærer ingen forpliktelser for dere om veiledning. Datamaterialet vil bli behandlet etter barnehagens regler og gjeldende etiske regler i henhold til lov og forskrifter om anonymisering slik at ingen informasjon kan tilbakeføres til bestemte barnehager eller involverte enkeltpersoner.

Studentene skal ikke bruke metoder som har meldeplikt og krever godkjenning hos NSD.

Det bekreftes at student: Marie Bergsjø

studium: Barnehagelærerutdanningen 2016.....

arbeider med bacheloroppgave på Barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Hedmark

Studentens veileder ved Høgskolen er: Camilla Aanstad.....

Med vennlig hilsen

Høgskolen i Hedmark

Karin Moen og Inger Vigmostad

Studieledere